

ارزیابی مشارکت زنان در ایمنی فضاهای عمومی شهر سقز با مدل مشارکت شهری

دکتر محمد اجزاء شکوهی*

دکتر زهره فنی**

اکبر حیدری***

تاریخ پذیرش: 1393/02/13

تاریخ دریافت: 1391/11/17

چکیده

با توجه به حجم بالای مراجعه‌کنندگان به‌ویژه زنان به فضاهای شهری و تقاضای زیاد برای استفاده از این مکان‌ها توسط شهروندان، میزان ایمنی و آسایش این فضاها یکی از دغدغه‌های اصلی سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان شهری را تشکیل می‌دهد. لذا هدف تحقیق حاضر، ارزیابی مشارکت زنان در ایمنی فضاهای شهر سقز با مدل مشارکت شهری است. روش تحقیق مبتنی بر مطالعات کتابخانه‌ای، اسنادی، جلسات PUA با زنان به همراه پرسش‌نامه و مطالعات میدانی است. جامعه آماری پژوهش زنان ساکن، شاغل و تردد کننده در محدوده فضاهای شهری سقز با تاکید بر فضاهای عمومی خیابان‌های امام خمینی شمالی و جنوبی، خیابان جمهوری و خیابان قدس می‌باشد، که به‌طور خوشه‌های کاملاً تصادفی 200 نفر از بین آنها به عنوان حجم نمونه (50 نفر 34-17 سال، 50 نفر 51-34 سال، 50 نفر 65-51 سال و 50 نفر 65 سال به بالا) انتخاب گردید. در ادامه مدل مشارکتی PUA طی پنج مرحله، مرحله اول: تهیه مقدمات، مرحله دوم: تشکیل جلسات بحث، مرحله سوم: ارائه راهکارهای اجرایی، مرحله چهارم: مطالعات میدانی و کارشناسی و مرحله پنجم: ارائه راهبردهای لازم با توجه به سه شاخص: کاربری‌ها، طراحی فضای مطلوب زنان و میلمان‌های شهری با استفاده از SWOT ارائه شد. نتایج نشان داد که به لحاظ شاخص کاربری‌های زن محور، خیابان قدس وضع به مراتب نامناسب‌تری در تامین آسایش فیزیکی و روانی زنان با 96٪ نسبت به خیابان‌های امام خمینی شمالی 62٪، امام خمینی جنوبی 45٪ و خیابان جمهوری با 42٪ دارا بوده است. همچنین نتایج نشان داد که شاخص میلمان شهری در خیابان جمهوری با 41٪ تأمین رضایت‌مندی زنان وضع مطلوب‌تری نسبت به خیابان‌های قدس با 29٪، خیابان امام جنوبی با 18٪ و خیابان امام شمالی با 12٪ داشت. شاخص‌های دیگر نیز وضعی مشابه داشت. در نهایت راهبردهای لازم به منظور سهولت در تردد و جابجایی شهری (نظیر ایستگاه‌های تاکسی و اتوبوس شهری) ارائه گردید.

واژگان کلیدی: جلسات PUA، کاربری‌های زن محور، شهر سقز، مشارکت زنان

*دانشیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه فردوسی مشهد

**دانشیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه شهید بهشتی تهران

***دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه فردوسی مشهد، Heydariakbar@gmail.com

1- مقدمه تحقیق

آنچه که شهر نیاز دارد، تعریف عینی و ذهنی از فضای عمومی است، فضایی که هم توانایی انتقال مفاهیم فرهنگی جامعه را داشته باشد و هم مفاهیم ارزشی نظام‌های پایدار اجتماعی و فرهنگی در آن به‌طور نسبی انعکاس یابند (بمانیان، 1387، 12). از سویی می‌توان گفت که اولین توجهات به‌حضور زنان در فضاهای عمومی شهری در جامعه فرانسه انجام گرفت. بدین‌صورت زنانی که خود معمار یا شهرساز بودند در این جهت برآمدند تا در برنامه‌ریزی ایمنی فضاهای شهری مشارکت داشته باشند و فضاهایی را طراحی کنند تا ایمنی این فضاها با مشارکت زنان برقرار گردد (دادور، 1386، 87). بارکر از موسسین، نظریه روان‌شناسی اکولوژیکی به بررسی الگوهای رفتاری زنان در ایمنی محیط می‌پردازد، او معتقد است که بین ابعاد فیزیکی و رفتاری، تناسب و رفتار خاصی وجود دارد که با مفهوم هم‌ساخت با محیط قابل بیان است. وی اعتقاد دارد که فرد با قرار گرفتن در اردوگاه‌های رفتاری مختلف نقش‌های اجتماعی معینی را بر عهده می‌گیرند (بارکر، 1960، 42).

به عقیده پارسونز، دو عنصر محیط فیزیکی و ارزش‌های غایی نیز بر کنش افراد در ساخت و برقراری ایمنی شهری اثر گذارند. به این نحو که محیط فیزیکی-ارگانیکی، تسهیلات محیطی را برای فرد فراهم می‌سازد (نظیر امکانات موجود در هر خانواده و محله: وجود سازمان‌ها و نهادهای مشارکتی و وجود موانع توسعه و مشارکت) و ارزش غایی نیز نمادی ناظر بر آینده است (نظیر امید به آینده و بهبود شرایط با فعالیت فرد). بنابراین عوامل و شرایط سطح کلان مشارکتی کنش انسان را مقید و مشروط می‌کند و نتیجه این است که انسان هر چند در اعمال خود مقید به شرایط اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی است می‌تواند با کنش خود این ساختارها را تغییر دهد (Crib, 2009, 13 و توسلی، 1373، 262 و Ritters, 2008, 144 و یزدان‌پناه، 1383، 79-80).

برتولینی و دجسیت (1999، 2003) در کتاب "اجتماع شهری" و مقاله‌های متعدد خود معتقدند یک فضای عمومی در دسترس، فضایی است که نه تنها افراد مختلف زیادی می‌توانند به آن وارد شوند، بلکه جایی است، که این افراد مختلف می‌توانند فعالیت‌های متنوعی در این فضا انجام دهند. این چنین موردی نه فقط یک مرکز تجمع در دسترس است، بلکه یک فضای در دسترس هم می‌باشد (Bertoliny, 1999, 45 و Gist, 2003, 23). شادی‌طلب و کمالی (1381) در مقاله‌ای با عنوان "مشارکت اجتماعی زنان" با تأیید پایین بودن میزان مشارکت (در ایران و تهران) مشخص کرده‌اند که هنگام بحث در مورد مشارکت‌جویی موفق، متغیرهای موثر و برآمده از آن‌ها، جنسیت به عنوان متغیری موثر به حساب می‌آید (شادی‌طلب و کمالی، 1381، 15). فاطمی (1384) در کتابی با عنوان "تاملی بر مشارکت سیاسی-اجتماعی زنان، قبل و بعد از انقلاب اسلامی ایران"، به بررسی نقش سیاسی و اجتماعی زن در تاریخ ایران

پرداخته است و مشارکت زنان را در قبل و بعد از انقلاب با هم مقایسه کرده است. وی اعتقاد به مشارکت پشت پرده‌ای¹ برای زنان بعد از انقلاب قائل است (فاطمی، 1384، 21). می‌توان عنوان کرد که ایران از حیث مشارکت زنان (به عنوان سر رشته‌داران تغییر الگوی جامع زندگی با عطف توجه به حضور موثر در ساختارهای تصمیم‌سازانه) وضع نامساعدی دارد، زیرا در مقیاس‌های چون: نسبت درصد کرسی‌های پارلمانی در اختیار زنان، نسبت درصد زنان مدیر در مجموعه مدیران کشور، نسبت درصد زنان متخصص و شاغل در رشته شاغلان متخصص کشور، نسبت درصد سهم زنان از درآمد تحقق یافته، بانوان اوضاع مناسبی ندارند و در مقیاس دسترسی‌شان به ساخت قدرت و مشارکت در فرآیندهای اجتماعی در فضاهای شهری برای ایمن ساختن آنها ضعیف‌اند (احمدنیا، 1383، 33، چابکی، 1383، 256 و ناجی‌راد، 1382، 29). از اینرو مسئله قابل تفسیر در پژوهش حاضر توجه هرچه بیشتر به بُعد ایمنی فضاهای عمومی شهری (به‌ویژه عرصه خیابان‌ها و معابر شهری) برای گروه‌های مختلف استفاده‌کننده به‌ویژه زنان با مشارکت خود آنان است.

برخی از جامعه‌شناسان قرن 21 را قرن زنان می‌دانند و در تبیین نقش، جایگاه و باورهای زنان کوشیده‌اند. همچنین در اصطلاح عام گاه فضای عمومی را در تضاد با فضای خصوصی و زیر عنوان Public spaces بیان داشته‌اند. ارسطو قرن‌ها پیش فضا را حباب اجتماعی مشترک انسان‌ها بیان داشته است. این تعریف وی از فضای عمومی باعث شد تا در سال 2001 **هاجر** در مقاله خود با عنوان "تأثیرات تاریخ کار بر انتظام اجتماعی جوامع" فضاهای شهری را متعلق به افراد و گروه‌های مختلف اجتماعی بداند و آن را محلی برای تبادل افکار، اطلاعات و مکانی برای شکل‌گیری شبکه‌های اجتماعی تعریف کند (Hajer, 2001, 52). از سوی دیگر می‌توان گفت نیاز به ایمنی به‌منظور تردد در فضاهای عمومی، یکی از نیازهای پایه‌های در رابطه با فضاست که خود دارای ابعاد مختلفی می‌باشد. در منابع مختلف ایمنی به‌عنوان یک معیار بهینه در تعیین مکان‌های مناسب و کاربری‌های شهری و در کنار معیارهای دیگری چون سازگاری، آسایش، کارایی و مطلوبیت بکار رفته است (سعدنیا، 1387، 26-23). از نظر برنامه‌ریزی شهری، ایمنی شهری می‌تواند شامل کلیه تمهیدات و اقداماتی باشد که در قالب برنامه‌های کوتاه مدت، میان مدت و بلند مدت باعث حفظ جان و مال ساکنان شهرها می‌شود (زنگی‌آبادی و همکاران، 1387، 63).

جدول (1) برخی از نظریه و شاخص‌های مورد بررسی در برنامه‌ریزی فضاهای شهری با تاکید بر نظریه‌های حرکتی:

ردیف	نظریه پرداز	عنوان متن / نظریه	سال	متن کلیدی
1	تونی گارنیه	شهر صنعتی	1917	حفاظت آب و هوای پیاده‌ها، عبور پیاده‌ها از درون فضای سبز شهری
2	اشپرای رگن	معماری شهرها و شهرک‌ها	1960	پیاده‌روی ایجادکننده بیشترین سطح تماس با یک مکان شهری
3	لارنس هالپرین	نیویورک، مطالعه‌ای بر کیفیت، شخصیت ویژه و معنای مشارکت در طراحی شهری	1968	اولویت حرکت پیاده در فضاهای شهری، افزایش کیفیت پیاده در فضاهای شهری
4	ادموند بیکن	طراحی فضاهای عمومی شهری	1968	حرکت پیوسته انسان و فضاهای عمومی شهر
5	هیلیر	تحلیل چیدمان فضا	1996	وضعیت و حرکت شهروندان در فضاهای شهری

منبع: نگارندگان با اقتباس از کاشانی‌جو (1390).

با توجه به مجموعه آنچه در بالا بیان شد، می‌توان گفت کم توجهی به تجارب شهروندان و نقش آنان در برنامه‌ریزی و مدیریت شهری باعث کم اهمیت شدن مشارکت در پروژه‌های خدمات شهری شده است. به طوری که NGO ها و قوانین و مقررات مربوط به شهرسازی و شهرداری‌ها جایگاهی برای مشارکت شهروندان در نظر نگرفته‌اند و صرفاً منابع صنفی بخشی خاص از جامعه را بدون در نظر داشتن پیوند آن با شهروندی دنبال نموده‌اند (حسینی، 1380، 83). از این منظر مشارکت به لحاظ لغوی عبارتست از: شرکت دادن، انبازای کردن و همین‌طور به معنای تعیین سود یا زیان دو یا چند تن که با سرمایه‌های معین در زمان‌های مشخص به بازرگانی پرداخته‌اند (فرهنگ معین، 1345) آمده است. از حیث مفهومی، واژه «مشارکت» به معنای شراکت و همکاری در کاری، امری یا فعالیت و حضور در جمعی، گروهی و سازمانی جهت بحث و تصمیم‌گیری چه به صورت فعال و چه به صورت غیرفعال است. در مجموع، جوهره اصلی مشارکت را باید در فرآیند درگیری، فعالیت و تأثیرپذیری دانست (علوی‌تبار، 1379، 15).

بیرو در کتاب خود تحت عنوان "مشارکت و موانع برنامه‌ریزی آن" نیز می‌گوید: "مشارکت به معنای سهمی در چیزی یافتن و از آن سود بردن و یا در گروهی شرکت جستن و بنابراین با آن همکاری داشتن است. به همین دلیل از دیدگاه جامعه‌شناسی باید بین مشارکت به عنوان حالت یا وضع (امر شرکت کردن) و مشارکت به عنوان عمل و تعهد (عمل مشارکت) تمیز قائل شد"، همچنین از منظر نظامندی و کارکردی، مشارکت را "سازوکاری برای بقا، توسعه و تعالی

نظام اجتماعی دانسته‌اند که توسعه نیافتن ساختارهای لازم برای مشارکت و نهادی کردن آن به انقضای نظام اجتماعی و سقوط سیاسی آن می‌انجامد" (مردوخی، 1373، 171). اوکلی برای تعریف مشارکت به بیان سه تفسیر در خصوص مشارکت می‌پردازد که عبارتند از: مشارکت به‌عنوان سهم داشتن، سازماندهی و توانمندسازی (دهقان و غفاری، 1384، 69) همچنین از نظر او مشارکت شهروندان فرآیندی است که در آن افراد بی‌تجربه و معمولی یک اجتماع، قدرت اتخاذ تصمیم در زمینه امور عمومی اجتماع خود را تجربه و تمرین می‌کنند.

استفاده از فضای عمومی شهر، تجربه‌ای است که برای تمامی افراد شهر به‌صورت یکسان رخ نمی‌دهد و متغیرهای نظیر سن، جنس، گروه‌های اجتماعی و اقلیت‌های قومی و مذهبی بر چگونگی درک زندگی شهری اثر دارند. رضایت شهروندان از فضاهای عمومی به‌ویژه برای گروه‌های خاص که استفاده‌های ویژه از این فضاها می‌کنند به درجه برداشت و ادراک نیازهای فرد استفاده‌کننده بستگی دارد. جیکوب در مقاله‌ای با عنوان "امنیت فضاهای شهری و اجتماعی در آمریکا" معتقد است که حضور مردم در فضاهای شهری متعاقباً موضوعاتی را همچون ایمنی و امنیت اجتماعی مطرح می‌کند. اتکاء به نظارت عموم در طراحی فضای شهری، ایجاد محوریت فضایی، افزایش تراکم، اختلاط و بهره‌وری از فضا و سازمان کالبدی مناسب، جنبه‌های پایدار و کیفی عرصه‌های عمومی را تشکیل می‌دهد. فضای عمومی باید پذیرای کلیه اقشار، گروه‌های سنی و جنسی و اقلیت‌های اجتماعی در کلیه ساعات شبانه‌روز و در کمال امنیت باشد و همزمان تسهیل دسترسی و آمد و شد را فراهم سازد (Khammar et al, 2011, 123, 586 & Jakob, 2007). بر اساس تحقیق گلمرادی در دانشگاه کرمانشاه (1390) مساله افزایش ناامنی شهری ذهن بسیاری از جامعه‌شناسان را به‌خود مشغول داشته است. وی چنین نتیجه‌گیری می‌کند که عواملی چون میزان ارتقای فرهنگی ($r=0/17$)، میزان اصالت شهری، میزان مشارکت در بُعد ذهنی و میزان مشارکت در بُعد عینی با کاهش میزان ناامنی رابطه معناداری و مثبتی داشته و در کاهش ناامنی موثر بوده‌اند (گلمرادی، 1390، 101).

به اعتقاد ویلکنسون (2012) در "کتاب فرهنگ شهرها" مشارکت مستمر شهروندان به‌ویژه زنان در شهرها می‌تواند به کاهش رشد جمعیت، امنیت بیشتر، کیفیت زندگی بهتر و سالم‌تر، انسجام اجتماعی در حوزه رعایت تندرستی و سلامتی منجر می‌شود و با شکل‌گیری الگوهای دوستی در جوامع شهری آسودگی و اعتماد اجتماعی شهروندان به‌وجود می‌آید (بن‌فاین، 1389، 49). فالیکوف در کتاب "مدیریت جوامع مشارکتی" (2012) اعتقاد دارد که استفاده از حفاظ‌های فلزی برای درب و پنجره‌های منازل و همین‌طور استفاده از دیوارهای بلند و محکم به‌جای دیوارهای کوتاه می‌تواند تأییدی بر وجود ناامنی در میان شهروندان باشد (فالیکوف، 2012، 54). بکریه نقل از گافمندر کتاب "تاریخ و اجتماع تاریخی" مشارکت فرد در نظام کنش متقابل را عاملی برای بوجود آمدن یک احساس مسئولیت (تعهد) برای تداوم

مشارکت فرد در نظام کنش متقابل عنوان می‌کند و همین امر باعث بروز رفتار ثابت در فرد می‌گردد (بکر، 1960، 35). احساس امنیت در یک جامعه به احساس روانی مردم از وجود و یا عدم وجود ناهنجاری و جرم در آن جامعه باز می‌گردد، هرگونه ضعف و اختلال در حفظ نظم و انجام هرگونه اقدام و برخورد نامناسب همانا تهدیدی علیه امنیت جامعه است (احمدی، 1386، 93).

مرادی و جلالیان (1386) در مقاله‌ای با عنوان "بررسی ارتباط بین مسولیت اجتماعی جوانان و امنیت اجتماعی شهر مشهد" به این نتیجه دست یافتند که بین مسولیت اجتماعی، تعهد اجتماعی، اعتماد اجتماعی و تحصیلات جوانان با امنیت اجتماعی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد (مرادی و جلالیان، 1386، 41-29).

فوکویاما (2012) نظریه‌پرداز رسمی کاخ سفید در کتاب "دیدگاه‌های انسان‌گرا فراتر از تمدن اسلام و چین" اعتقاد دارد، در جوامع جهان سوم هنگام تنزل مشارکت زنان و هر کدام از گروه‌های جنسیتی تعادل امنیت اجتماعی بهم می‌ریزد و بدنبال آن آسیب‌پذیری جوامع و روند الگوپذیری آنان از الگوهای ایمنی جهان متمدن افزایش پیدا می‌کند (فوکویاما، 2012، 20). هلی (1997) مشارکت اجتماعی زنان در ایمنی فضاهای شهری را به عواملی چند مرتبط دانسته است:

1. عوامل مرتبط با ویژگی‌های فردی، مانند پایگاه اجتماعی- اقتصادی فرد در جامعه، که باعث می‌شود وی هر فعالیت اجتماعی یا هر راهبرد شخصی را که باعث پیشرفت نسبی، امید به اشتغال، آموزش و امید به آینده شود را مفید تلقی کند (Individual Features).
2. سطح تحصیلات (Education level).
3. گروه سنی (Age ranking).
4. جنسیت و سویه‌گری جنسی (Sexual and Sexual traits).
5. زمینه خانوادگی افراد (Family member background).
6. محرک‌های اجتماعی (تنوع گروه‌های همکار در زمینه مسائل اجتماعی، تنوع ساختارهای اجتماعی) (Social motives) (Helly, 1997, 23).

از منظر سازمان برنامه‌ریزی شهری بریتانیا عوامل نه‌گانه‌ای در سنجش کیفیت فضاهای عمومی موثرند:

1. رسیدگی به امور نظافتی از سوی مسئولان شهری و تلاش برای پاکیزه نگه داشتن فضاهای عمومی شهر از سوی شهروندان.
2. توجه به اصل دسترسی (Accessibility)، با توجه تحرک و رفتار فضایی شهروندان.
3. میزان اجرایی بودن عملکردهای مختلف شهری در فضا (Functionality).
4. راحتی و جذابیت چشم‌اندازها و فضاهای عمومی شهری (Comfort and attractiveness).

5. میزان شمول فضاهای عمومی، به این مفهوم که فضای شهری برای چه گروهی و با چه هدفی طراحی شده است.

6. توجه به عنصر شادابی دهنده و پویا در طراحی و برنامه‌ریزی فضاهای شهری.

7 توجه به ایمنی و امنیت فضاهای شهری (Safety and security of urban spaces).

8 توجه به تمایز فضاهای عمومی شهر در طراحی و برنامه‌ریزی شهری (Differences).

9 بازسازی و بهسازی فضاهای شهری و اقداماتی جهت رسیدگی به این فضاها (نگارنده با اقتباس از حنیفی اصل، 1388، 14 و 52، OUPUK, 2011).

شرمن (1985) در کار تحقیقی خود تحت عنوان "سازمان فضاهای عمومی شهری"، نگرش مردم آمریکا نسبت به امنیت اجتماعی زنان در فضاهای عمومی را مورد بررسی قرار داده است. طی این تحقیق عناصری نظیر سیستم امنیت اجتماعی، مشارکت مردم در ایمنی اجتماعی، نقش دولت در برقراری امنیت اجتماعی مورد بررسی قرار گرفت. روش مطالعه پژوهش شرمن بر اساس مصاحبه تلفنی با 2000 نفر از شهروندان آمریکایی در چهار رده سنی 25 تا 34 سال، 35 تا 44 سال، 45 تا 61 سال و 62 سال به بالا و همچنین بر اساس روش گروه مرکز با در نظر گرفتن سن، جنس، ناحیه جغرافیایی، نژاد، بُعد خانوار، سطح درآمد می‌باشد. نتایج نشان داد که نگرش مردم نسبت به امنیت اجتماعی زنان موفقیت آمیز بوده است و بیشتر بر استمرار این سیستم تاکید می‌شود. 98٪ افراد بازنشسته سیستم امنیت اجتماعی را به عنوان منبع اصلی درآمد ذکر کرده‌اند. در مورد اعتماد اجتماعی تنها 46٪ ذکر شده است که در گروه‌های سنی مختلف، متنوع بود. علی‌رغم توجهات به این سیستم، 68٪ پاسخگویان این نظر را داشتند که نظام اجتماعی کشور امنیت اجتماعی زنان و دختران آمریکایی را تامین کند (شرمن، 1985، 16-2).

به عنوان یک تجربه بومی نیز، در تحقیقی که در شهر مشهد و در زنان بالای 15 سال با حجم 720 نفر انجام شد، "سنجش احساس امنیت زنان در فضای عمومی این شهر" مورد توجه قرار گرفت، نتایج نشان داد که با استفاده از نظریه پایگاه قدرتمند به وسیله تئودر کمپر ابداع گردید، از میان 720 نفر پاسخگو 461 نفر یعنی حدود 63/6٪ خطر تصادف هنگام عبور و مرور را بالا دانسته‌اند. در مورد پیاده‌روهای شهری و مواظب بودن برای زمین نخوردن 63/5٪ از افراد حداقل یکبار زمین خورده‌اند که دلیل آن را ناهمواری‌های سطح پیاده‌روها دانسته‌اند (اعزاز، 1381، 36). در انگلیس انجمن زنان علیه خشونت، در مورد برنامه‌ریزی برای جوامعی امن‌تر کتابی تحت عنوان "زنان و امنیت جامعه" را منتشر کرده است. در این کتاب بیان شده که 60٪ زنان از تنها راه رفتن در محلات زندگی خود پس از تاریکی هوا اظهار ناراحتی کرده‌اند، 76٪ از صبر کردن برای وسایل حمل و نقل عمومی پس از تاریکی هوا نگران بودند، 83٪

از تنها رفتن به سوی ماشین‌هایشان در محوطه‌های پارکینگ ناراحت بوده و 39٪ از تنها ماندن در خانه در شب ابراز نگرانی کرده‌اند. (حنیفی اصل، 1388، 49).

2- سوالات تحقیق

می‌توان سوالات تحقیق را با توجه به مسئله مورد پژوهش این چنین عنوان کرد:

- 1- عوامل فیزیکی- کالبدی در طراحی و برنامه‌ریزی فضاهای شهری سقز تا چه حد تامین کننده ایمنی و راحتی زنان می‌باشد؟
- 2- از لحاظ شاخص‌های کیفی مشارکت، بین وضعیت موجود محدوده مورد مطالعه و وضعیت مطلوب آن از دیدگاه زنان و مطابق با استانداردهای طراحی و برنامه‌ریزی شهری چه تفاوتی وجود دارد؟

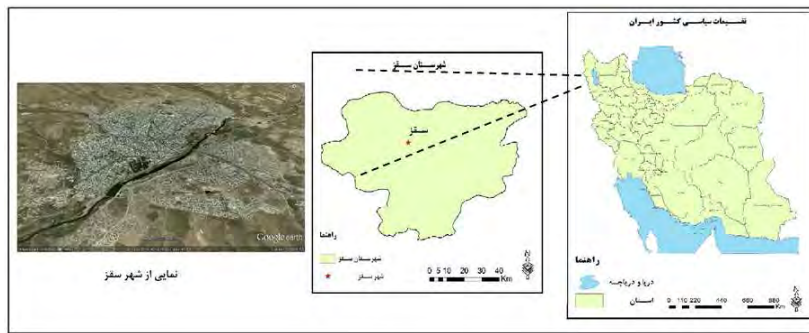
3- فرضیه‌های تحقیق

در راستای سوالات ارائه شده، فرضیه‌های تحقیق به صورت زیر قابل ارائه است:

1. عوامل فیزیکی- کالبدی بخش مرکزی شهر سقز، تامین کننده ایمنی و راحتی زنان در شرایط فعلی نمی‌باشد.
2. بین وضعیت موجود و وضعیت مطلوب مشارکت زنان شهر سقز از نظر شاخص‌های کیفی مشارکت تفاوت قابل ملاحظه‌ای در عرصه فضاهای شهری وجود دارد.

4- معرفی منطقه مورد مطالعه

سقز به عنوان دومین شهر بزرگ استان کردستان، با دارا بودن فاصله‌ای 180 کیلومتری از مرکز استان، دارای موقعیت جغرافیایی 33 درجه و 44 دقیقه تا 35 درجه و 34 دقیقه عرض شمالی و 45 درجه و 34 دقیقه تا 47 درجه و 16 دقیقه طول شرقی بوده و در ارتفاعی نزدیک به 1496 متر از سطح دریا قرار گرفته است. شهر سقز طبق آخرین سرشماری رسمی صورت گرفته در کشور (1385) دارای جمعیتی نزدیک به 208/425 هزار نفر می‌باشد، که از این میان حدود 150000 هزار نفر آن ساکن در مرکز شهرستان و بقیه با احتساب جمعیت ساکن در محدوده شهرستان و توابع آن می‌باشد. این شهرستان مساحتی معادل با 15/49 درصد کل استان را به خود اختصاص داده است و از شمال و غرب به استان آذربایجان غربی، از جنوب به شهر مریوان و کشور عراق، از شرق به شهرستان دیواندره و از جنوب به شهرستان بانه محدود شده است (مهندسین مشاور نقش پیراوش، 1386، 27).

شکل (1) موقعیت منطقه مورد مطالعه با نمایی کلی از آن.

منبع: نگارندگان، 1391.

5- روش شناسی تحقیق

روش گردآوری داده‌ها در پژوهش حاضر مبتنی بر مطالعات کتابخانه‌ای، اسنادی و میدانی است. در بخش مطالعات کتابخانه‌ای برای دستیابی به اطلاعات مورد نیاز از بررسی‌های اینترنتی، کتب و مقالات مرتبط بهره‌گرفته شد. سپس بررسی‌های میدانی، از طریق مشاهده، بحث و پرسش‌نامه انجام شد و داده‌های بدست آمده با یک طیف کیفی مورد تحلیل قرار گرفت. در ادامه برای تفهیم بیشتر موضوع در تحلیل شاخص‌ها اقدام به کمی کردن داده‌ها در قالب جداول SPSS و Excel گردید. در نهایت در چارچوب استراتژی SWOT راه‌کارهای لازم ارائه گردید.

6- بحث و یافته‌های تحقیق

مدل ارزیابی مشارکت شهری (PUA)، ضمن تاکید بر دانش بومی و محلی شهروندان، چنین بیان می‌دارد که "مردمان محلی باید قادر باشند تا توانایی تحلیل مسائل شهری و دستیابی به راه حل این مسائل را به صورتی هماهنگ شده و یکپارچه با هم بدست بیاورند (Moser, 2012, 14).

1-6- تحلیل وضعیت کاربری‌های منطقه مورد مطالعه و آسایش روانی حاصل از آن از دید زنان

حجم نمونه پژوهش حاضر را نمونه‌ای 200 نفری از زنان ساکن، شاغل و تردد کننده در محدوده مورد مطالعه در بر می‌گیرد، لذا برای جامعیت هر چه بیشتر نمونه مورد مطالعه، در هر کدام از رده‌های سنی 17-34 سال (50 نفر)، 34-51 سال (50 نفر)، 51-65 سال (50 نفر) و 65 سال به بالا (50 نفر) از بین زنان ساکن، شاغل و تردد کننده مناطق مورد تحقیق، جهت بررسی‌های میدانی و جلسات PUA انتخاب شدند.

پژوهش حاضر در ارتباط با وضعیت کاربری‌های استقرار یافته در محدوده مورد مطالعه فاکتورهای مختلفی را مد نظر قرار داد. در نخستین گام، طی پرسش‌نامه توزیع شده از زنان مورد پژوهش خواسته شد تا مشکلات مورد نظر خود را به ترتیب اولویت و در یک طیف کیفی عالی، خیلی خوب، خوب، قابل قبول و ضعیف بر حسب میزان تأمین رضایت‌مندی آنها از هر کدام از کاربری‌های موجود رتبه‌بندی کنند که نتایجی به شرح جداول (2 تا 5) بدست آمد.

جدول (2) نتایج بدست آمده پیرامون رضایت حاصل از تحلیل وضعیت کاربری‌ها از منظر زنان 17-34 سال در مناطق مورد مطالعه

رده سنی 17-34 سال				
شخص‌ها	خیابان امام خمینی شمالی	خیابان امام خمینی جنوبی	خیابان جمهوری	خیابان قدس
فضای فراغت	قابل قبول	قابل قبول	خوب	خوب
حس مکانی نامناسب	ضعیف	خیلی خوب	خوب	عالی
پارکینگ	عالی	ضعیف	ضعیف	خیلی خوب
کاربری‌های فاقد کارکرد اجتماعی	خوب	خوب	قابل قبول	قابل قبول
کاربری نگهداری کودک	عالی	خیلی خوب	ضعیف	قابل قبول
ایمنی بافت شهری	ضعیف	قابل قبول	ضعیف	ضعیف
تنوع فضا	عالی	خوب	قابل قبول	عالی

منبع: یافته‌های تحقیق، 1391.

جدول (3) نتایج بدست آمده پیرامون رضایت حاصل از تحلیل وضعیت کاربری‌ها از منظر زنان 34-51 سال در مناطق مورد مطالعه

رده سنی 34-51 سال				
شخص‌ها	خیابان امام خمینی شمالی	خیابان امام خمینی جنوبی	خیابان جمهوری	خیابان قدس
فضای فراغت	ضعیف	قابل قبول	خوب	عالی
حس مکانی نامناسب	ضعیف	عالی	خیلی خوب	عالی
پارکینگ	عالی	قابل قبول	ضعیف	خوب
کاربری‌های فاقد کارکرد اجتماعی	خیلی خوب	ضعیف	خوب	قابل قبول
کاربری نگهداری کودک	قابل قبول	عالی	ضعیف	خوب
ایمنی بافت شهری	ضعیف	قابل قبول	ضعیف	ضعیف
تنوع فضا	خوب	قابل قبول	ضعیف	عالی

منبع: یافته‌های تحقیق، 1391.

جدول (4) نتایج بدست آمده پیرامون رضایت حاصل از تحلیل وضعیت کاربری‌ها از منظر زنان 51-65 سال در مناطق مورد مطالعه

رده سنی 51-65 سال				
شخص‌ها	خیابان امام خمینی شمالی	خیابان امام خمینی جنوبی	خیابان جمهوری	خیابان قدس
فضای فراغت	ضعیف	ضعیف	قابل قبول	خیلی خوب
حس مکانی نامناسب	قابل قبول	خوب	خیلی خوب	خیلی خوب
پارکینگ	خیلی خوب	قابل قبول	خوب	قابل قبول
کاربری‌های فاقد کارکرد اجتماعی	خوب	ضعیف	ضعیف	قابل قبول
کاربری نگهداری کودک	خوب	خیلی خوب	خوب	قابل قبول
ایمنی بافت شهری	ضعیف	قابل قبول	قابل قبول	ضعیف
تنوع فضا	خیلی خوب	خوب	قابل قبول	خوب

منبع: یافته‌های تحقیق، 1391.

جدول (5) نتایج بدست آمده پیرامون رضایت حاصل از تحلیل وضعیت کاربری‌ها از منظر زنان 65 سال به بالا در مناطق مورد مطالعه

رده سنی 51-65 سال				
شخص‌ها	خیابان امام خمینی شمالی	خیابان امام خمینی جنوبی	خیابان جمهوری	خیابان قدس
فضای فراغت	ضعیف	قابل قبول	خوب	خوب
حس مکانی نامناسب	خوب	قابل قبول	خوب	خیلی خوب
پارکینگ	خوب	ضعیف	خیلی خوب	قابل قبول
کاربری‌های فاقد کارکرد اجتماعی	خیلی خوب	خوب	ضعیف	ضعیف
کاربری نگهداری کودک	خیلی خوب	خیلی خوب	خوب	خوب
ایمنی بافت شهری	خوب	خوب	قابل قبول	خوب
تنوع فضا	خیلی خوب	قابل قبول	خوب	قابل قبول

منبع: یافته‌های تحقیق، 1391.

از نظر زنان مورد مطالعه، کمبود فضای فراغت در کنار فضای کار، حس مکانی نامناسب، عدم تنوع فضا، کاربری‌های سفرساز و فاقد کاربری اجتماعی، کمبود فضای نگهداری و بازی کودکان، فرسودگی و کهنه بودن فضاهای شهری از مهمترین مسائل می‌باشد.

جدول (6) نتایج کمی بدست آمده در خصوص تأمین رضایت زنان در خیابان‌های قدس و جمهوری بر طبق شاخص‌های مورد مطالعه

شاخص	خیابان جمهوری				خیابان قدس			
	65 به بالا	51-65	34-51	17-34	65 به بالا	51-65	34-51	17-34
فضای فراغت	٪30	٪26	٪30	٪32	٪32	٪40	٪32	٪32
حس مکانی نامناسب	٪22	٪24	٪30	٪24	٪28	٪28	٪32	٪28
پارکینگ	٪25	٪8	٪20	٪34	٪28	٪32	٪26	٪32
کاربری فاقد کارکرد	٪26	٪24	٪18	٪18	٪18	٪22	٪22	٪24
کاربری نگهداری کودک	٪16	٪16	٪22	٪26	٪22	٪18	٪24	٪20
ایمنی بافت شهری	٪22	٪16	٪26	٪10	٪28	٪2	٪52	٪24
تنوع فضا	٪14	٪8	٪16	٪22	٪16	٪24	٪20	٪32

منبع: یافته‌های تحقیق، 1391.

جدول (7) نتایج کمی بدست آمده در خصوص تأمین رضایت زنان در خیابان‌های امام شمالی و جنوبی بر طبق شاخص‌های مورد مطالعه

شاخص	خیابان امام خمینی شمالی				خیابان امام خمینی جنوبی			
	65 به بالا	51-65	34-51	17-34	65 به بالا	51-65	34-51	17-34
فضای فراغت	٪20	٪20	٪20	٪14	٪22	٪20	٪22	٪20
حس مکانی نامناسب	٪8	٪16	٪18	٪26	٪22	٪24	٪28	٪26
پارکینگ	٪25	٪38	٪34	٪28	٪14	٪14	٪2	٪8
کاربری فاقد کارکرد	٪36	٪36	٪44	٪38	٪26	٪16	٪18	٪28
کاربری نگهداری کودک	٪20	٪24	٪28	٪30	٪22	٪32	٪26	٪40
ایمنی بافت شهری	٪24	٪20	٪14	٪33	٪26	٪24	٪44	٪30
تنوع فضا	٪34	٪18	٪38	٪24	٪20	٪22	٪14	٪20

منبع: یافته‌های تحقیق، 1391.

اکثر زنان دارای فرزند که برای خرید یا انجام کارهای روزانه به این محدوده مراجعه می‌کنند از تخصیص فضای بازی و نگهداری کودک رضایت چندانی نداشتند.

جدول (8) نتایج حاصل از سنجش توزیع عدالت فضایی در خدمات ایمنی و اجتماعی ویژه زنان

عدالت فضایی				
کاربری	میانگین کل (%)	سطح معناداری میانگین (%)	انحراف معیار (%)	سطح معناداری انحراف معیار (%)
فرهنگی - مذهبی	1/2	1	1/9	0
بهداشتی - درمانی	1/04	1	1/3	0
تفریح و ورزش	1/2	1	2/04	0
اداری	1/3	1	2/8	0
تجاری	1/05	1	1/4	0
مسکونی	1/8	1	2/04	0
آموزشی	1/1	1	1/9	0
تاسیسات و تجهیزات	1/2	1	1/6	0
پذیرایی	1/06	1	1/4	0
انتظامی	1/1	1	0/75	0
کارگاهی	1/1	1	1/2	0
ارتباطی	1/5	1	1/4	0

منبع: یافته‌های پژوهش، 1391.

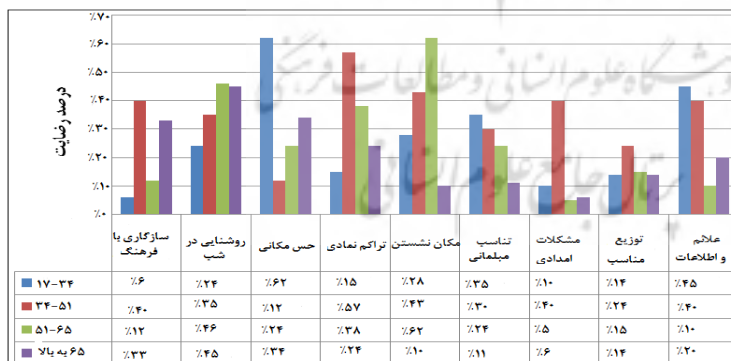
در تحلیل جدول فوق می‌توان گفت، هر چه میانگین به یک (1٪) و انحراف معیار به صفر (0٪) نزدیک‌تر باشد نشان از عادلانه‌تر بودن توزیع در سطح مناطق مورد مطالعه است. به نحوی که کاربری‌های کارگاهی و نظامی در محدوده منتهی به مناطق مورد مطالعه از توزیع مطلوبی برخوردار بوده‌اند و بعد از آن کاربری‌های آموزشی و تفریحی به ترتیب با سطح معناداری 1/1٪ و 1/2٪ از توزیع عادلانه‌تری برخوردار بوده‌اند و ارتباط نزدیک‌تری با سطح معناداری (0) دارا می‌باشند.

بیشترین و ناموزون‌ترین انحراف معیار محاسبه شده در چهار منطقه مورد تحقیق، مربوط به کاربری اداری با 2/8٪ و کمترین آن مربوط به کاربری نظامی با 0/75٪ بوده است. پس مطلوب‌ترین و عادلانه‌ترین توزیع کاربری مربوط به کاربری‌های انتظامی بوده است و در همین راستا پس از کاربری اداری، کاربری‌های تفریحی (2/04٪)، فرهنگی و آموزشی (به طور مشترک 1/9٪) نامطلوب‌ترین سطح معناداری نسبت به انحراف معیار استاندارد را در ارتباط با کاربری‌های ویژه زنان دارا می‌باشند.

2-6- مسائل و مشکلات مبلمان‌های شهر سقز از منظر زنان و مطالعات کارشناسی

در ارتباط با وضعیت مبلمان‌های شهر سقز، در جلسات برگزار شده با زنان ضمن ارائه تعاریفی از مبلمان شهری، از زنان خواسته شد تا مهمترین مشکلات موجود از نظر خود را به ترتیب اهمیت روی کاغذهای توزیع شده یادداشت کنند. اولین مشکلی که زنان طی این جلسات به آن اشاره کردند، مشکل عدم هم خوانی مبلمان‌های موجود با شرایط فرهنگی و هویت مردمان بود. بیشتر این مبلمان‌ها بدون توجه به عناصر اقلیمی موجود در سطح منطقه طراحی شده، به نحوی که یک ایمن شهری تناسبی با دیگر ایمن‌ها شهری موجود در سطح منطقه مورد مطالعه ندارد. در خیابان جمهوری حد فاصل مجتمع کوثر تا آدمی مکان‌های مناسبی برای نشستن در نظر گرفته شده است که با توجه به حجم بالا استفاده کنندگان از آنها به‌ویژه زنان کافی نمی‌باشد. اکثر زنان بیان داشتند که ایستگاه‌های تاکسی و اتوبوس شرکت واحد به نحو مناسبی در سطح کلیه مناطق مورد بررسی توزیع نشده است. به‌نحوی که در خیابان امام خمینی جنوبی هیچ مکان نشستن و انتظاری در نظر گرفته نشده است. پس از مطالعات تکمیلی در چارچوب پژوهش‌های میدانی نتایجی به شرح شکل (3) بدست آمد. از این شکل نتایج زیر برداشت می‌شود:

- 1- در ارتباط با کمبود مبلمان‌های نشستن، خیابان امام شمالی با 35٪ از 100٪ مجموع داده‌ها بدترین وضع و خیابان قدس با 18٪ از 100٪ مجموع پاسخ‌های دریافتی نسبت به بقیه مناطق مورد مطالعه وضع مطلوب‌تری داشت.
- 2- در ارتباط با شاخص میزان روشنایی مورد نیاز در شب، خیابان امام جنوبی با 40٪ از مجموع 100٪ داده‌های بدست آمده و خیابان امام شمالی با 6٪ به ترتیب بهترین و بدترین وضع ممکن را دارا بودند.
- 3- در ارتباط با شاخص عدم تناسب مبلمان‌های بکارگرفته شده در یک مکان واحد، آن‌گونه که از شکل (2) برداشت می‌شود، سه خیابان امام شمالی با 35٪، خیابان امام جنوبی با 30٪ و خیابان قدس با 24٪ به طور نسبی در یک حد به لحاظ ترکیب نامتعارف مبلمان‌ها قرار دارند. این در حالی است که خیابان جمهوری با 11٪ کمترین مشکل را در این زمینه دارد.

شکل (2) درصد تأمین رضایت زنان در رده‌های سنی چهارگانه.

منبع: یافته‌های کارشناسی پژوهش.

4- در ارتباط با شاخص تراکم امان‌ها در سطح محدوده مورد مطالعه، زنان در جریان جلسات بحث چنین بیان داشتند که از مجموع چهار ناحیه مورد مطالعه، سه ناحیه به لحاظ توصیفی از وضع مساعدی برخوردار نبودند. که پس از بررسی‌های میدانی و ارزش‌گذاری کمی برای شاخص‌ها مشخص شد که خیابان امام خمینی با 38٪ مطلوب‌ترین وضعیت و خیابان‌های امام خمینی شمالی، قدس و جمهوری به ترتیب با 24٪، 25٪ و 13٪ از مجموع 100٪ ارزش‌گذاری در نظر گرفته شده در درجه‌های متوسط، ضعیف و خیلی ضعیف قرار گرفتند.

6-3- تحلیل طراحی فضاهای مطلوب زنان

به نظر می‌رسد ساختار جنسیت یا چگونگی تقسیم وظایف اجتماعی میان زنان و مردان و تبعات آن در طول تاریخ بیش از همه بر اساس فرض رابطه الزامی جنس طبیعی سازمان یافته است، به طوری که زنان را به محیط خصوصی و مردان را به محیط عمومی پیوند داده و فضاهای عمومی شهر همواره تحت سلطه و نفوذ مردان بوده‌اند. اما امروزه با ورود زنان به عرصه کار و فعالیت‌های عمومی تر هنجارهای حاکم بر جامعه تغییر نموده و بالطبع در سازماندهی فضایی نیز تاثیرگذار بوده است.

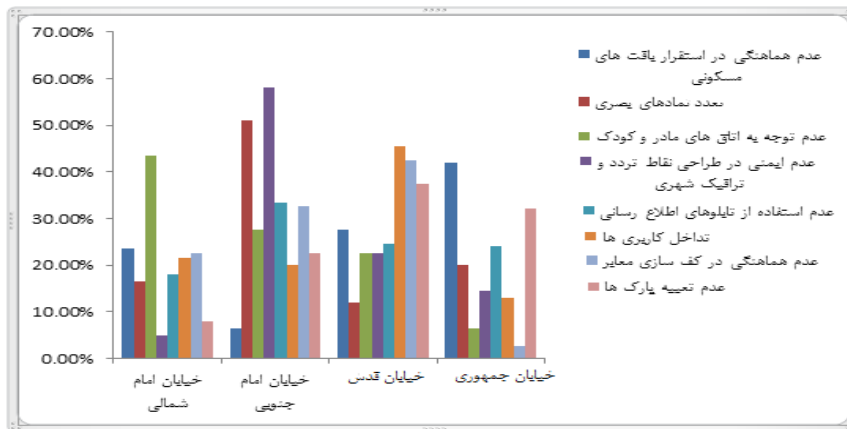
از جمله مهمترین مشکلات مطرح شده از سوی زنان پیرامون طراحی فضاهای مطلوب زنان عبارت بود از:

1- تعدد نمادهای بصری (از مجموع 200 نفر)، 100 نفر خیابان امام خمینی جنوبی را پر مشکل‌ترین خیابان دانسته‌اند در حالی که 44 نفر خیابان جمهوری، 33 نفر خیابان امام شمالی و 25 نفر خیابان قدس را پر مشکل‌دارترین عرصه‌های شهری ارزیابی کرده‌اند.

2- عدم هماهنگی در استقرار واحدهای مسکونی، تجاری و... به لحاظ قدمت، نماسازی، ارتفاع در محدوده مورد مطالعه، به طوری که از مجموع 200 نفر جامعه نمونه این پژوهش، به ترتیب 13 نفر خیابان امام جنوبی، 47 خیابان امام شمالی، 55 نفر خیابان قدس و 85 نفر خیابان جمهوری را مشکل‌ترین نقاط ارزیابی کرده‌اند.

3- نبود اتاق‌های مادر و کودک، فضای مطالعه و نشستن در ایستگاه‌های اتوبوس و نقاط پُر تردد از جمله شاخص‌های مطرح شده از سوی زنان بود، که پس از جمع‌آوری پرسش‌نامه‌های توزیع شده مشخص شد که، 87 نفر خیابان امام خمینی شمالی، 55 نفر امام جنوبی، 45 نفر خیابان قدس و 13 نفر خیابان جمهوری را به ترتیب پر مشکل‌ترین تا کم مشکل‌ترین نقاط محاسبه کرده‌اند.

4- در زمینه تنوع بکار گرفته شده در رنگ و نوع سنگ فرش‌های معابر، 85 نفر خیابان قدس را در اولویت اول خیابان‌های مشکل دار، 5 نفر خیابان جمهوری، 45 نفر خیابان امام شمالی و 65 نفر خیابان امام شمالی را نامناسب‌ترین نقاط به لحاظ شاخص مورد مطالعه دانسته‌اند.

شکل (3) نتایج حاصل از اولویت‌بندی مسائل محدوده مورد مطالعه پس از مطالعات میدانی.

منبع: یافته‌های تحقیق.

سپس داده‌های شکل (3) را در معادله واریانس نمونه‌ای قرار می‌دهیم.

$$s^2 = \frac{\sum (x_i - \bar{x})^2}{n - 1} = \frac{1}{n - 1} \left[\sum x_i^2 - \frac{(\sum x_i)^2}{n} \right]$$

که STEDV یا همان انحراف مجموعه داده‌های بدست آمده عدد 0/13 برای خیابان امام خمینی شمالی بود. که نشان از وضعیت نامطلوب این خیابان به لحاظ شاخص طراحی فضاهای مطلوب زنان در بین دیگر نقاط محدوده مورد مطالعه است.

7- تجزیه و تحلیل مطالعات انجام شده با توجه به نظرات زنان و مطالعات میدانی

در راستای آزمون فرضیات، در این مرحله از تحقیق به تبیین نقاط قوت (Strengths)، ضعف (Weaknesses)، فرصت‌ها (Opportunities) و تهدیدها (Threats) اقدام شد که نتایج آن در قالب جداول (9)، (10) و (11) آورده شده است.

جدول (9) تجزیه و تحلیل مطالعات کاربری‌ها در راستای آزمون فرضیات

تهدیدها (Threats)	فرصت‌ها (Opportunities)	نقاط ضعف (Weaknesses)	نقاط قوت (Strengths)
* ترکیب بیش از حد کاربری‌های تجاری، مسکونی و خدماتی در محدوده مورد مطالعه	* متروکه بودن درصد زیادی از ساختمان‌های داخل بافت.	* کمبود کاربری‌های فراغت و نشستن (صندلی‌های قرار گرفته در ایستگاه‌های اتوبوس شرکت واحد، آب سرویس‌های بهداشتی و غیره).	* وجود راسته اردلان به عنوان قدیمیترین بازار بومی منطقه در این محدوده، که پتانسیلی ویژه به این منطقه داده است.
* کاربری‌های نامناسب با هم که هیچ تعریف جامعی در طرح‌های تفصیلی و جامع از آنها ارائه نشده است.	* امکان استفاده از زمین‌های فاقد مالک مشخص یا مالکین متوزری از کشور جهت احداث پارک‌های زنان و کاربری‌هایی با مصارف عمومی.	* کمبود پارکینگ و توزیع فضایی و مکانی نامناسب پارکینگ در سطح محدوده مورد مطالعه به ویژه در خیابان‌های جمهوری و قدس.	* وجود کاربری‌های متعدد به منظور رفع نیازهای چند وجهی شهروندان.

منبع: یافته‌های تحقیقی.

جدول (10) تجزیه و تحلیل مطالعات میلمان شهری در راستای آزمون فرضیات

تهدیدها (Threats)	فرصت‌ها (Opportunities)	نقاط ضعف (Weaknesses)	نقاط قوت (Strengths)
* تعدد و ترکیب بیش از حد بعضی میلمان‌ها در کنار کوچکی معابر دسترسی مشکلات ایمنی بسیاری در سراسر خیابان امام جنوبی و جمهوری ایجاد کرده است.	* سراسر مسیر پتانسیل ایجاد میلمان‌های منطبق با هویت و فرهنگ بومی را دارد.	* کمبود میلمان نشستن در سراسر محدوده مورد مطالعه.	* خیابان جمهوری و قدس از نظر تعداد و شمار میلمان‌های راحتی در شرایط مطلوبی قرار دارد.

* آلودگی نمادی در سطح محدوده و رابطه آن با ایجاد رفتار ناپهناجار از سوی شهروندان.	* وجود فضای مناسب کنار معابر پیاده و خیابان جهت توسعه مبلمان‌های راحتی.	* کمبود مبلمان روشنایی در شب به ویژه در نواحی منتهی به خیابان امام خمینی چپونی و خیابان‌های فرعی آن.	* خیابان امام شمالی و قدس به لحاظ مبلمان‌های بصری (تراکم نمادهای اطلاع‌رسانی و تبلیغاتی) در شرایط مطلوبی قرار دارد.
---	---	--	---

منبع: یافته‌های تحقیق.

جدول (11) تجزیه و تحلیل مطالعات طراحی فضاهای مطلوب زنان در راستای آزمون فرضیات

تهدیدها (Threats)	فرصت‌ها (Opportunities)	نقاط ضعف (Weaknesses)	نقاط قوت (Strengths)
* عدم توجه به احداث پارک‌های زنان در محدوده مورد مطالعه و عدم انطباق طراحی آن با موازین معماری اسلامی.	* توجه به تعدد نمادهای بصری در طراحی‌ها.	* عدم هماهنگی در استقرار و طراحی نمای خارجی ساختمان‌های مسکونی، خدماتی و تجاری محدوده مورد مطالعه که آسایش، ایمنی و رفاه زنان را تهدید می‌کند.	* بهسازی بسیاری از بناهای قدیمی و تاریخی محدوده (سینما و تماشخانه قدیم شهر، بازار ارلان و مجتمع کوثر و آدمی).
* طراحی نقاط تردد و ترافیک وسائل نقلیه.	* پتانسیل نسبتاً بالای محدوده در رابطه با میزان وجود زمین‌های مناسب جهت ایجاد فضای باز و سبز شهری در میان تراکم بیش از حد ساختمان‌ها.	* اغتشاش بصری در سطح محدوده ناشی از طراحی نامناسب مبلمان و عناصر شهری در معابر.	* استفاده از نمادها و عناصر سازگار با هویت بومی در محدوده خیابان جمهوری.

منبع: یافته‌های تحقیق.

8- نتیجه‌گیری و آزمون فرضیات

اولین فرضیه‌ای که پژوهش حاضر به دنبال اثبات درستی یا نادرستی آن بود عبارتست از "عوامل فیزیکی-کالبدی بخش مرکزی شهر سقز، تامین‌کننده ایمنی و راحتی زنان در شرایط فعلی نمی‌باشند"، مطابق با نتایج بدست آمده هر چند بین کمیت‌های ایده‌آل مد نظر و وضعیت این شرایط در حال حاضر تفاوت‌هایی وجود داشت اما تا حد قابل قبولی ایمنی و راحتی زنان را در بخش مرکزی و محدوده مورد مطالعه شهر سقز تامین کرده است و اثرات منفی این عناصر تنها محدود به گروهی خاص از استفاده‌کنندگان از این فضاها نبوده است. بنابراین فرضیه اول با یقین رد شد.

دومین فرضیه مورد بررسی در پژوهش حاضر عبارت بود از «بین وضعیت موجود و وضعیت مطلوب مشارکت زنان شهر سقز از نظر شاخص‌های کیفی مشارکت تفاوت قابل ملاحظه‌ای در عرصه فضاهای شهری وجود دارد». در رابطه با این فرضیه مطالعات میدانی و مشارکتی در سطح محدود مورد مطالعه، نشان داد که بین وضع موجود شاخص‌های مورد بررسی با وضع مطلوب این شاخص‌ها تفاوت قابل ملاحظه‌ای وجود دارد و تمام پتانسیل بالقوه مشارکت زنان نه تنها به فعلیت نرسیده است بلکه بواسطه وجود تعاریف مختلف و بعضاً ناقص هم درک درستی از این ظرفیت و تلاش برای دستیابی برای حداکثری از این شاخص‌ها نیز انجام نشده است. در نتیجه فرضیه دوم پژوهش حاضر با توجه به اطلاعات بدست آمده به اثبات رسید.

8-1- ارائه راهکارها و پیشنهادات به عنوان مرحله پایانی مدل PUA

پس از بررسی وضعیت موجود در تمام زمینه‌ها و پی بردن به واقعیت موجود درباره هر کدام از شاخص‌ها، ضرورت ارائه راهکارهایی پیرامون فرضیه دوم پژوهش ضروری می‌نماید، که در این زمینه بایستی پیشنهادهای اجرایی و عملی به منظور رفع مشکلات و بهره‌برداری بهینه از فرصت‌ها و توان‌ها ارائه داده شود.

جدول (12) راهکارها و پیشنهادات در ارتباط با کاربری‌های محدوده مورد مطالعه

راهکارها و پیشنهادات	زمینه
* توجه به احداث و توسعه کاربری‌های گذراندن اوقات فراغت و مکان‌های نشستن (صندلی‌های قرار گرفته در ایستگاه‌های اتوبوس شرکت واحد، فضای سبز).	مطالعات کاربری
* جابجایی و مکان‌یابی مجدد کاربری‌ها جاذب سفر و فاقد کارکرد اجتماعی و سر زندگی در فضا (مانند: مطب‌ها، مراکز اداری، بیمارستان‌ها و داروخانه‌ها).	
* توزیع فضایی بهینه پارکینگ در سطح محدوده بویژه در خیابان‌های جمهوری و قدس که از این لحاظ در مراتب پایین‌تری قرار دارند.	
* توسعه و تقویت ایجاد کاربری‌های با هویت که ضمن القای حس مکانی خوب در زنان آسایش فیزیولوژیکی و روانی آنها را تامین کند.	
* توجه به ایجاد کاربری‌های با عملکرد صرف زانه و تامین ایمنی آن (پارک زنان).	
* استفاده هدفمند از قابلیت اقتصادی و سابقه تاریخی محدوده در جذب کاربری‌های همگون تفریحی و فرهنگی با کاربری غالب.	
* اولویت دادن به تامین کاربری‌های ورزشی، فرهنگی، تفریحی و فضای سبز در سطح محدوده.	
* توجه به معماری اسلامی و موازین آن در بحث اشراف به ویژه در کاربری‌های مخصوص زنان که سرپوشیده نیستند.	
* کاستن از بار کاربری‌های تجاری محدوده مورد مطالعه به نفع کاربری‌های راحتی و خدمات عمومی به منظور حفظ منافع عمومی.	
* حفظ و تفکیک محدوده کاربری مسکونی در قیاس با دیگر کاربری‌های محدوده به جهت بار ایمنی‌زای آن برای محدوده مورد مطالعه.	
* کاستن از بار ترافیکی و جمعیتی محدوده مورد مطالعه با برنامه‌ریزی مناسب در	

ارتباط با وضعیت کاربری‌ها در سطح محدوده.
--

منبع: یافته‌های تحقیق.

جدول (13) راهکارها و پیشنهادات در ارتباط با مطالعات مبلمان شهری محدوده مورد مطالعه

زمینه	راهکارها و پیشنهادات
مطالعات مبلمان شهری	* اهتمام بیشتر به ایجاد مبلمان‌های راحت‌تر در سراسر محدوده مورد مطالعه (میز، نیمکت، وسایل بازی کودکان).
	* ارائه یک برنامه‌ریزی جامع در خصوص توسعه و تجهیز مبلمان‌های شهری که طی دوره زمانی، کوتاه مدت، میان مدت و بلند مدت به تمام اهداف از پیش تعیین شده خود برسد.
	* رفع نقص موجود در سیستم‌های تامین روشنایی به ویژه در شب و در نواحی منتهی به خیابان‌های امام جنوبی و خیابان‌های فرعی آن.
	* باز جانمایی و توزیع بهینه مبلمان‌های شهری در سراسر محدوده مورد مطالعه و بویژه خیابان جمهوری و امام خمینی جنوبی.
	* کاستن از آلودگی‌های نمادی در سطح محدوده مورد مطالعه که ضمن کاهش رفتار نابه‌چار از سوی شهروندان ایمنی و آسایش بیشتر زنان را تامین کند.
	* استفاده از فضایی باز و استرس‌کنار معابر و مجتمع‌های خدماتی و تجاری جهت توسعه مبلمان‌های راحتی.
	* استقرار مبلمان‌های منطبق با هویت و فرهنگی محلی و بومی افراد.
	* ضرورت توجه به توسعه هر چه بیشتر ایستگاه‌های امدادی و کمک‌رسانی به هنگام بروز حوادث غیر مترقبه.
	* جلوگیری از مقاطعه کاری‌ها در ارتباط با بهبود وضعیت مبلمان محدوده.

منبع: یافته‌های تحقیق.

جدول (14) راهکارها و پیشنهادات در ارتباط با مطالعات طراحی فضاهای مطلوب زنان

زمینه	راهکارها و پیشنهادات
طراحی فضاهای مطلوب زنان	* توجه به بهسازی بناهای قدیمی و تاریخی محدوده مورد مطالعه (تماشاخانه قدیم سقز و بازار اردلان).
	* طراحی علائم و نشانه‌های شهری متناسب با هویت زنان و بومی محدوده مورد مطالعه.
	* توجه به رفع جدی اغتشاش بصری ایجاد شده بر اثر تعدد نمادهای شهری که آسایش، ایمنی و رفاه زنان را تهدید می‌کند.
	* جلوگیری از ساخت و سازهای بلند مرتبه ناموزون در حاشیه معابر با اعمال قوانین و ضوابط ساختمانی.
	* ارائه طراحی‌های شهری مبتنی بر اقلیم و معماری سازگار با آن.
	* طراحی ایمن سنگ فرش‌های کف خیابان‌ها و سطح معابر عابر پیاده.

منبع: یافته‌های تحقیق.

منابع و مأخذ

1. احمدنیا، حسن (1383) دیدگاه‌های بشری در باره شهر و شهرنشینی. اطلاعات اقتصادی: ص 33.
2. احمدی، بدرالدین (1386) رسالت تاریخ و پرسش بنیادین. انتشارات مرکز نشر ساهد: ص 93.
3. اعزازی، شهلا (1381) جنسیت، خانواده و تقسیم کار. دو هفته نامه فرهنگ و پژوهش، شماره (181): ص 36.

4. بارکر، فرانک (1960) آینده شهری. ترجمه: اسماعیل صادقی، تهران، انتشارات جامعه مهندسان مشاور ایران: ص 142.
5. بکر، گری (1960) تاریخ و اجتماع تاریخی در کشورهای توسعه یافته. مرکز تحقیقات اقتصادی ملی آمریکا، پرینستون، انتشارات دانشگاه پرینستون: ص 35.
6. بمانیان، رضا (1387) امنیت تردد زنان در فضاهای شهری و سنجش مشارکت آنها در بخش مرکزی شهر تهران. مجله علمی، پژوهشی تحقیقات زنان، سال دوم، شماره (4): ص 12.
7. بن فاین، کارلوس (1389) فرهنگ شهرها، سیاست توسعه در قرن بیست و یکم. فصلنامه اقتصاد سیاسی تحول همه جانبه، سال اول، شماره (9): ص 49.
8. توسلی، غلامعباس (1373) نظریه‌های جامعه‌شناسی، تهران، انتشارات سمت.
9. چابکی، پروین (1383) جنسیت و فاکتورهای اجتماعی در ترس از محیط. کنون جامعه‌شناسان: ص 259.
10. حسینی، موسی (1380) بررسی تاثیر عوامل اجتماعی در برابری جنسیتی نمادی در خانواده. مجله جامعه‌شناسی ایران، دوره هشتم، شماره (2): ص 83.
11. حنیفی‌اصل، یاسین (1388) ارزیابی نقش زنان در برنامه‌ریزی ایمنی فضاهای شهری ارومیه با مدل PUA پایان نامه کارشناسی ارشد، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه زابل.
12. دادور، یاسر (1386) زنان و امنیت شهری. مجله دانشکده ادبیات دانشگاه تربیت معلم: ص 87.
13. دهقان، محمد حسین. و غفاری، آریتا (1384) جامعه‌شناسی مشارکت، تهران، نشر نزدیک: ص 69.
14. زنگی‌آبادی، علی. محمدی، جمال. صفایی، همایون. و رحمتی، صدفر (1387) تحلیل شاخص‌های آسیب پذیری مسکن شهری در برابر خطر زلزله نمونه موردی: مسکن شهر اصفهان. فصلنامه جغرافیا و توسعه، شماره (12): 63.
15. سعدنیا، احمد (1378) مدیریت شهری. تهران. مرکز مطالعات برنامه‌ریزی شهری، وزارت کشور: صفحات 23-26.
16. شادی طلب، ژاله. کمالی، افسانه (1381) مشارکت اجتماعی زنان. مجله پژوهش زنان، سال اول، شماره (4): ص 15.
17. شرم، یانگ (1985) سازمان فضاهای عمومی شهری. دانشکده ادبیات تهران، شماره (27): صفحات 16-2.
18. علوی‌تبار، علیرضا (1379) بررسی الگوی مشارکت شهروندان در اداره امور شهرها (تجارب جهانی و ایران). سازمان شهرداری‌ها، تهران: ص 15.
19. فاطمی، علی (1384) تاملی بر مشارکت اجتماعی زنان در قبل و بعد از انقلاب اسلامی ایران. تهران، نشر نی: ص 21.
20. فالیکوف، ژاک (2012) مدیریت جوامع مشارکتی. مترجم: ناصر رسولی، انتشارات آزادپیمان: ص 54.
21. فوکویاما، فرانسیس (2012) انحطاط تاریخ و دیدگاه‌های انسان‌گرا فراتر از تمدن اسلام و چین. وزارت امور خارجه آمریکا: ص 20.
22. کاشانی‌جو، خشایار (1389). باز شناخت رویکردهای نظری به فضاهای عمومی شهری. نشریه هویت شهر، سال چهارم، شماره (6): ص 96.
23. گلمرادی، کسری (1390) معماری و طراحی شهری. زوربخ، کالج معماری: صفحات 102-101.
24. مرادی، بیژن. و جلالیان، احمد (1386) توانمندسازی. سازمان بهره‌وری ملی ایران: صفحات 51-29.
25. مردوخی، بایزید (1373) مشارکت مردم در فرایند توسعه و طرحی برای سنجش میزان آن. مجله اقتصاد کشاورزی و توسعه، شماره (6): ص 171.
26. معین، محمد (1375) فرهنگ‌نگارسی. جلد اول، تهران، انتشارات امیرکبیر.

27. مهندسان مشاور نقش پیرواش (1386) طرح جامع شهر سقز، سنندج: ص 27
28. ناجی‌راد، سمیه (1382) موانع مشارکت زنان در فعالیت‌های سیاسی- اقتصادی ایران. تهران، انتشارات کویر: ص 29
29. یزدان‌پناه، لادن (1383) اثر ویژگی‌های فردی مشارکت بر مشارکت اجتماعی. فصلنامه علوم اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبایی، شماره (2): صفحات 80-79.
30. Bortoliny, C. (1999) "The impact of built environment on crime and fear of crime in urban neighborhoods" *Journal of urban Technology*, vol 6, N.3: 10.
31. Crib, Y. (2009) "Modern social theories from Parsons to Heber mass" Translated by Mokhber, A. *Functional Research Center*, Agah press: 13.
32. Gist, R. (2003) "Human Geography: landscape of human activities" *Du buque*, Wmc row: 23.
33. Hajer, U. (2001) "The Effect of Work History and Timing of Marriage on the Division of Household Labor" *American Psychologist*, vol. 51.No.2; 52.
34. Helly, D. (1997) "Voluntary and social participation by people of Immigrant" *Paper presented at the school National Metropolis conference*, November, Montreal, Quebec, Canada: 23-25.
35. Jakob, J. (2007) "Safety of urban and social spaces in American" *Cambridge press*: 123.
36. Khammar, G. A. Heydari, A. Shahmoradi, L. (2011) "Analysis of the status of traditional knowledge and technology in energy improvement: The case of Sistan Region, Iran" *Journal of Geography and Regional Planning*, Vol. 4(10), pp. 586-592,
37. Moser, D. (2012) "The Economic Approach to Social Capital." Working Paper No. 7728, *National Bureau of Economic Research*, Cambridge, MA, USA: 14.
38. OUPUK. (2011) "Women's and public spaces" *Edinburg College*, engineering Department: 52.
39. Ritter's, G. (2003) "Social theory in modern age" translated by Salehi, M. Tehran, *Science Press*: 144.

